

Uppfyller eleverna på friskolor kunskapsmålen för Idrott och hälsa A?

- en kvalitativ studie om gymnasieelevers syn på
idrott och hälsa A

Alexandra Helin

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Examensarbete 56:2009
Utbildningsprogram 2005-2009
Seminariehandledare: Suzanne Lundvall
Examinator: Karin Redelius

**Do the students in independent schools
fulfill the goals of the syllabus in
Physical Education and Health?**

- a quantitative study about students from upper
secondary school view in Physical Education and
Health

Alexandra Helin

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Examensarbete 56:2009
Utbildningsprogram 2005-2009
Seminariehandledare: Suzanne Lundvall
Examinator: Karin Redelius

Sammanfattning

Det övergripande syftet med studien har varit att utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv undersöka innehållet i idrottsundervisningen i ämnet Idrott och hälsa A på tre friskolor med utgångspunkt i elevintervjuer. Vidare har ett syfte varit att fördjupa kunskapen om hur eleverna uppfattar lärarnas betygsbedömning i relation till kursplanens kunskapskrav och mål.

Metod

Den datainsamlingsmetod som använts i studien har varit strukturerade intervjuer med nio elever från tre olika gymnasieskolor. Skolorna är etablerade och ligger i tre olika kommuner som jag slumpmässigt valt ut. Eleverna blev förvarnade om att intervjun skulle ske och samtalen varade cirka tio minuter per styck. Elevernas svar kategoriserades utifrån den nationella kursplanens mål för att sedan analyseras med hjälp av Göran Lindes analysmodell om formuleringsarenan, transformeringsarenan samt realiseringsarenan.

Resultat

Elevernas beskrivningar av idrottsundervisningen tydde på att det finns brister i undervisningen utifrån de nationella kunskapsmålen för kursen Idrott och hälsa A. De specifikt i kursplanen omnämnda aktiviteterna dans och friluftsliv har nästintill inte existerat på de tre skolorna. Eleverna på de tre skolorna har delade uppfattningar om hur kursmålen presenterats. Ingen av eleverna vet vilka bedömningsgrunder som utgjort underlag för bedömning eller vilka kunskapskrav som skall uppnås för de olika betygsstegen.

Slutsats

Elevernas utsagor tyder på att idrottsundervisningen på realiseringsnivån inte skapade förutsättningar för att uppnå kursmålen för Idrott och hälsa A. Eleverna har uppfattat undervisningen som relativt varierad, men den har inte utgått från de givna målen nationella styrdokumentet på formuleringsnivån. Utgångspunkterna för lärarnas bedömning har enligt eleverna varit mycket otydliga då eleverna inte vet vilka kunskapskrav som ligger till grund för bedömning. Konsekvenserna av detta blev att eleverna inte hade möjlighet att nå de krav som är formulerade för kursen Idrott och hälsa A. Det är osäkert om elevernas kunskaper på realiseringsnivån överensstämmer med de kunskapsmål och betygskriterier på formuleringsnivån.

Aim

The comprehensive aim of the study has been to investigate the curriculum and the teaching of Physical education and health A (PEHA) in three independent upper secondary schools by conducting interviews with pupils. A further aim has been to acquire a deeper knowledge about how pupils understand teachers' assessment compared with the goals from the syllabus.

Method

The method used in the study has been structured interviews with nine pupils from three different schools. The schools are well established and are situated in three different areas, which randomly were picked out. The pupils were forewarned about the interview and each conversation lasted approximately ten minutes. The pupils' answers have been analyzed in accordance with Göran Lindes investigative curriculum model of the arenas of formulation, transformation and realization.

Results

The pupils' descriptions of the tuition in PEHA show that there are shortcomings in the teaching based on the national syllabus for the course. For instance, the activities dance and outdoor life, which are specifically mentioned in the syllabus, have not been present at the realization arena at the three schools. One pupil stated that the goals of the syllabus have been presented, while other pupils did not recall this. None of the pupils knew about the objectives to be achieved (or attained) or the levels of achievement as indicated by the different grading criteria in PEHA.

Conclusions

The pupils perceived the tuition to be relatively varied, but it is doubtful if it has been in correlation to the intention of the steering documents on the arena of formulation. The basis for assessment has been unclear to the pupils as they were not aware of the objectives to be achieved in the course. The consequences of this leads to a questioning whether the pupils have had the possibility to fulfil and/or demonstrate the required level of achievement for PEHA. Therefore it is unsure if the pupils' knowledge on the level of realization in the investigated schools stands in agreement with the assessment criteria on the formulation arena.

Innehållsförteckning

1.1 Inledning.....	1
1.2 Introduktion.....	1
1.3 Bakgrund.....	3
1.4 Existerande och aktuell forskning.....	5
1.4.1 Summering.....	10
1.5 Centrala begrepp.....	12
1.5.1 Nationella styrdokument.....	12
1.5.2 Lokala styrdokument.....	13
1.6 Teori.....	14
1.7 Syfte och frågeställningar.....	17
2 Metod.....	18
2.1 Metodval.....	18
2.2 Urval och avgränsningar.....	18
2.2.1 Utformning av intervjuer.....	19
2.2.2 Procedur och bearbetning av intervjuer.....	19
2.2.3 Etiska aspekter.....	20
2.3 Validitet och reliabilitet.....	20
3. Resultat.....	21
4. Diskussion.....	30
5. Metodkritik.....	36
Käll- och litteraturförteckning.....	37

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Kursmål och betygskriterier för Idrott och hälsa A

Bilaga 3 Intervjufrågor

1.1 Inledning

Lärarkyrket innebär ett myndighetsuppdrag. Uppdraget går ut på att ansvara för undervisning i linje med angivna nationella styrdokument, där angivna kunskapsmål finns för vardera ämne. Olika läroplaner och betygssystem har avlöst varandra under åren och idag styr det så kallade målrelaterade betygssystemet som är utformad med just kunskapsmål.

Av den orsaken att skolan skall kunna garantera ett likvärdigt bedömningssätt gentemot skolans elever är det således av stor vikt att alla skolorna följer de angivna nationella målen. Den nya styrformen har formulerat nya krav på både lärare och skolledning, krav på att kunna analysera vad som sägs i de nationella styrdokumenterna för att sedan kunna tolka och omformulera dessa mål till lokala styrdokument baserade på skolans och lärarnas egna tolkningar, samt slutligen kunna konkretisera och integrera dessa i sin undervisning. Tolkningarna skall också ha en positiv effekt på utvärdering och utvecklingssamtal.¹

Skollagen beslutas av riksdagen där regeringen tar fram en läroplan för alla olika ämnen. Därefter är det Skolverkets uppgift att ta fram kursplaner och betygskriterier för alla olika ämnen. I alla kommuner finns också en skolplan, och sedan är det upp till alla skolorna att tolka de nationella styrdokumenterna på en lokal nivå.²

1.2 Introduktion

År 2003 gjordes en nationell utvärdering (NU 3) av grundskolan. Undersökningen gjordes mot bakgrund av skillnaderna i barn – och ungas livsvillkor, det vill säga ekonomiskt, kulturellt och socialt. Skolverket ville i denna undersökning bland annat se hur läro – och kursplanernas mål uppfyllts.³

¹ Skolverket och Göran Linde, *Mål och kunskapsformer i gymnasieskolans kursplaner*, (Skolverket intern rapport: 2004)

² Skolverket, *Varför ser kursplanerna ut som de gör?* (db grafiska: 2005) s 6-10

³ Skolverket *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003* Huvudrapport – bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd. (rapport 253:2004)

Utvärderingen visade bland annat att elever med betyget Mycket Väl Godkänd i grundskolan i ämnet Idrott och hälsa inte kunde simma 200 meter som är ett av uppnåendemålen i årskurs fem. Det påvisades tydligt att eleverna inte uppfyllt de kunskapsmål de nationella styrdokumentet avser.⁴

Andra resultat som påträffades var att dans, simning och orientering inte utgjorde någon väsentlig del i undervisningen i Idrott och hälsa. En tydlig lucka fanns mellan de nationella målen och den egentliga undervisningen. Hur är det möjligt att en elev som ej kan simma 200 meter får betyget Mycket Väl Godkänd i ämnet Idrott och hälsa, eller att dans, orientering och simning inte utgör viktiga delar av undervisningen? Detta är intressant i den mening att det är just dessa tre aktiviteter som är de särskilt omnämnda i kursplanen för Idrott och hälsa i grundskolan.⁵

I tidigare undersökningar gjorda av Skolverket har det framkommit att bedömningen av elevers kunskaper inte är likvärdig och/eller rättvis. Tomas Kroksmark skriver i sin artikel *En tankes fall i praktiken – då den målrationella styrningen möter skolan* att det finns problem i och med den målrationella styrningen i dagens skola. Han menar att slutsatsen är uppenbar: det är den lokala skolan och lärarna som inte förstår det målrationella systemet och därför uppstår det problem huruvida elever har uppnått kunskapsmålen vid bedömning och betygssättning.⁶ Är det så att målen är formulerade på ett sådant sätt som inte gör det möjligt att förstå innebörden av att omsätta dem i praktisk undervisning?

⁴ Skolverket *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003* Huvudrapport – bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd. (rapport 253:2004)

⁵ Skolverket - *Kursplan för idrott och hälsa*, <http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3872/titleId/IDH1010%20-%20Idrott%20och%20h%E4lsa> (Acc 2010-03-12)

⁶ Tomas Kroksmark, "En tankes fall i praktiken – då den målrationella styrningen möter skolan", *Att bedöma eller döma – tio artiklar om bedömning och betygssättning* (Stockholm: Liber, 2002)

1.3 Bakgrund

Det mål – och kunskapsrelaterade betygssystem som finns idag är det tredje av olika system som använts i svenska skolan på 1900 – talet. I det första betygssystemet, det absoluta som kom efter första hälften av 1900- talet, låg fokus på en absolut och säker kunskap som skulle överföras till eleverna. Kunskapen skulle vara mätbar och objektiv och betygen fördelades enligt en sjugradig skala. Utöver det fick eleverna även betyg i ordning och uppförande. Utgångspunkten var att varje betygssteg innehöll ett mått av kunskap, vilket problematiserades av att lärarna var fria i sina bedömningar och att det inte alltid fanns en överensstämmelse för de olika stegen. Den främsta kritiken mot det absoluta betygssystemet var just den otydlighet för vilka kunskapskrav de olika stegen motsvarade.⁷

Efter det absoluta betygssystemet, infördes 1962 det relativa, grupprelaterade betygssystemet i skolorna. Syftet med det senare systemet var att på ett systematiskt sätt rangordna eleverna inbördes för att garantera ett rättvist urval till fortsatta studier. Det relativa betygssystemet utgick ifrån den matematiska teorin om en existerande normalfördelningskurva, alltså att befolkningens intelligens är normalfördelad med resultatet att betyg är ett mått på intelligens. Betygen bestod av en femgradig skala där betyg ett och fem skulle ges till 7% av eleverna, betyg två och fyra skulle ges till 24% och resterande 38% av eleverna skulle få betyget tre. Det motstånd som riktades mot det relativa systemet var att elevernas betyg inte sade något om deras egentliga kunskap utan endast hur eleverna förhöll sig till varandra. Detta resulterade i att samma kunskaper kunde betyg sättas olika i olika klasser.⁸

Tanken att elevers prestationer bedöms efter ett i förväg bestämt och preciserat mål istället för bedömning i förhållande till varandra var nästa steg i betygssystemens framväxt. Det kallas som redan nämnts det målrelaterade systemet och är det system vi har i dagens skola. I mångt och mycket är denna senaste förändring av betygssystem radikal i jämförelse med de tidigare. Kunskap ses inte längre som kvantitativ och objektiv utan som kvalitativ och konstruerad. Lärare har idag stor makt över hur betygen skall sättas eftersom skolan och lärarna själva skall konkretisera de centrala målbeskrivningarna i lokala kursplaner. Lärarna skall också

⁷ Karin Redelius ”Betygsättning i idrott och hälsa – en didaktisk utmaning med pedagogiska konsekvenser”, Håkan Larsson och Jane Meckbach (red), *Idrottsdidaktiska utmaningar*, (Stockholm: Liber, 2007) s 220

⁸ Ibid.

åskådliggöra betygskriterier som skall gälla för skolans elever.⁹ Hur fungerar då detta i verkligheten?

Användandet av målstyrning har debatterats intensivt i många länder, dock inte i stor utsträckning i Sverige. Claes Annerstedt skriver att de flesta i Sverige anser att målstyrning är bra och att det går ut på att förbättra undervisningen genom att tydliggöra målen, men att varken arbetssätt eller metoder framgår tydligt. Annerstedt menar själv att det finns risker med ett målrelaterat system. Vid utvärdering av undervisningen kan det bli dessa mål som utgör det enda måttet på huruvida undervisningen är lyckad eller ej. Annerstedt uttrycker också en oro över att målen kan reduceras till beteendemässiga och mätbara mål. Hur sätter man exempelvis upp mål för social kompetens eller hänsynstagande och samarbetsförmåga?¹⁰

Även Agneta Bengtström tar upp problematiken med otydligt formulerade mål. Av den anledningen är det av stor vikt att lärarna själva är medvetna om vilka mål eleverna skall uppnå. Vilka färdigheter och kunskaper skall eleverna nå upp till? Bengtström hävdar att lärare inte skall vara rädda för att ställa krav på eleverna, men man måste ständigt reflektera över vad som är rimligt och realistiskt. Elever kan inte behandlas utifrån en och samma mall, utan alla elever skall värderas individuellt.¹¹

Skolverket håller i skrivande stund på med uppdraget att revidera samtliga kursplaner på grundskola – och gymnasienivå. Målen i kursplanerna skall vara mer begripliga och kopplade till både innehåll samt kunskapskrav.¹²

⁹ Ibid. s 221-222

¹⁰ Claes Annerstedt, *Att (lära sig) vara lärare i idrott och hälsa* (Göteborg: Multicare, 2007) s 98-100

¹¹ Agneta Bengtström ”Idrott och prestation” i *Idrottsdidaktisk reflektion*, Claes Annerstedt red (Varberg: Multicare, 1995) s 148-149

¹² Skolverket – *skola 2011*, <http://www.skolverket.se/sb/d/2574> (Acc. 2009-11-02)

1.4 Existerande forskning

Nedan presenteras det aktuella forskningsläget. Det är denna forskning som kommer att utforma mitt syfte och frågeställningar.

Vid min litteraturgenomgång fann jag en hel del forskning kring områden som nationella – och lokala styrdokument, betygssättning, bedömning och måluppfyllelse. Jag har således valt ut det material jag anser har störst relevans för min uppsats.

Hösten 2006 publicerades i Borås Jörgen Tholins avhandling *Att klara sig i en okänd natur- en studie av betyg och betygsriterier – historiska betingelser och implementering av ett nytt system*. Tholins avhandling bygger på två insamlingar av data, en från 1996 och den andra från 2005. Hans empiriska material har bestått av skolors lokala arbetsplaner och betygsriterier, och därefter har Tholin gjort en textanalys. I avhandlingen tar han upp problematiken kring betyg, betygssättning och analyser av såväl den nationella kursplanen som den lokala kursplanen. Studien har visat hur några svenska grundskolor övergripande och ämnesspecifikt tolkat uppdraget att formulera lokala styrdokument i ämnena Engelska, Kemi och Idrott och hälsa. De resultat undersökningen kom fram till var bland annat att på vissa skolor var den lokala kursplanen nästintill en kopia av den nationella, och på andra skolor kunde den lokala kursplanen skilja sig radikalt från densamma. Tholin funderar kring hur det kommer sig att lärarna inte anammat de nya idéer som lett fram till den målrelaterade läro – och kursplanen? Det framkom också att i lokala mål och kriterier att skolorna sätter betyg på faktorer som närvaro, flit och ambition och inte de kunskapsmål som står angivna i kursplanerna.¹³

Jens Grönlund har utfört en praktisknära forskning på Gymnastik – och Idrottshögskolan inom ämnet idrott och hälsa. Rapporten tituleras *Måste jag spela basket? Att arbeta med lokala kursplaner, lektionsplaneringar, betyg och bedömning i ämnet idrott och hälsa*, och utgår ifrån litteraturstudier kring tidigare forskning. Även här visar forskningen på stora spridningar mellan olika skolors lokala kursplaner. Grönlund skriver att dagens styrdokument är utformade så att det skall finnas ett visst tolkningsutrymme, men det innebär inte att dem kan

¹³ Jörgen Tholin, *Att kunna klara sig i okänd natur- en studie av betyg och betygsriterier – historiska betingelser och implementering av ett nytt system* (diss. Borås: 2006)

tolkas hur som helst. I rapporten ges förslag till arbetsmetoder kring hur arbetet kring lokala kursplaner kan bedrivas i ämnet Idrott och hälsa så att de nationella kunskapsmålen för ämnet uppfylls. Skolan skall kunna garantera en likvärdig bedömning för olika skolors elever, men med så skilda lokala kursplaner kan menar Grönlund att det är nästintill en utopi. Grönlund skriver vidare att kunskapsmålen måste tydliggöras för eleverna, såväl i början som under en lektion.¹⁴

Karin Redelius och Håkan Larsson har i sin artikel *Swedish Physical Education Research Questioned – Current Situation and Future Directions* undersökt de utmaningar lärare i Idrott och hälsa har i sitt uppdrag. De har använt sig av både observationer och intervjuer med elever och lärare. Undersökningen visade att både de medverkande lärarna och eleverna hade svårt att beskriva ämnets egentliga syfte. Lärarna förklarade att deras huvudsakliga ändamål med idrottsundervisningen var att eleverna skulle ha roligt och flertalet elever hade en positiv inställning till Idrott och hälsa. De elever som hade Idrott och hälsa som favoritämne var de som utövade någon föreningsidrott på fritiden. Eleverna trodde att meningen med idrottsundervisningen var att lära sig olika idrottsaktiviteters tekniker och regler. Vid de observationer som gjordes i undersökningen framkom också att vanliga idrottsaktiviteter såsom bollspel var det dominerande inslaget i undervisningen, där språket som användes var tävlingsfokuserat. Redelius och Larsson menar att resultatet visar på många utmaningar inom ämnet Idrott och hälsa i förhållande till dem mål som de nationella styrdokumentet beskriver för ämnet. De lyfter frågor som ”vad skall elever egentligen lära sig?”, ”hur kan en undervisning som följer de nationella målen se ut?” och ”vad är relationen mellan idrott och hälsa?”¹⁵

Jane Meckbach och Suzanne Lundvall har gjort en kvantitativ enkätundersökning på lärare i Idrott och hälsa samt elever som läser ämnet. Meckbach och Lundvall ville undersöka relationen mellan lärares transformering av kursplanen och realiseringen av undervisningen och hur den uppfattas av eleverna. Resultaten visade att faktorer som tid och resurser inte

¹⁴ Jens Grönlund, *Måste jag spela basket? Att arbeta med lokala kursplaner, lektionsplaneringar, betyg och bedömning i ämnet idrott och hälsa* (Stockholm: Gymnastik och Idrottshögskolan 3:2007)

¹⁵ Håkan Larsson och Karin Redelius, “Swedish Physical Education Research Questioned – Current Situation and Future Directions” i *Physical Education and Sport Pedagogy* (2008: v13: 4) s 381-398

starkt påverkar innehåll och utformning av ämnet. Vid organisering och ledande av lektioner vände sig lärarna ofta till hela gruppen av studenter istället för mindre grupper. Majoriteten av eleverna menade att de kunde påverka undervisningen, men i relation till lektionerna var det oklart på vilket sätt de kunde påverka förutom när det gällde önskemål om innehåll. Över femtio procent av eleverna sig osäkra på om idrottlärarna var medvetna om deras tidigare färdigheter och erfarenheter. De elever som idrottade på fritiden ansåg i större utsträckning att de kunde påverka undervisningen än de elever som inte idrottade på fritiden.¹⁶

Göran Linde har på Skolverkets uppdrag skrivit en forskarrapport med titeln *Mål och kunskapsformer i gymnasieskolans kursplaner*. Linde har via textanalyser analyserat ett antal olika kursplaner för gymnasieskolan. Han har också använt sig av kvalitativa intervjuer med lärare. Rapporten behandlar kunskapsformer och synen på lärande i de nuvarande kursplanerna. Han skriver att det är många krafter som verkar inom den så kallade realiseringsarenan, såsom traditioner, lärares rutiner, läromedel, regionala skillnader samt mycket mer. Linde menar att kraven på lärarna att välja innehåll i sin undervisning innebär ett krav på professionalism i den meningen att lärarna skall kunna välja lämpligt material och utefter det skapa meningsfyllda undervisningssituationer utan detaljerad vägledning i styrdokumentet. Lärarna blir personligt ansvariga för valt lektionsinnehåll i den nuvarande kursplanen. Linde skriver vidare att utmaningen i lokala ämnesplaneringar är just att göra ett stoffurval kopplat till en planerad undervisnings – och lärprocess. Linde presenterar också några olika rimliga tolkningar av ämnena svenska, engelska och matematik från respektive ämnes kursplan.¹⁷

Skolverket har gett åtta forskare vid Örebro universitet ett uppdrag där uppdragets övergripande syfte har varit att skapa förståelse för hur lärare i idrott och hälsa förhåller sig till det de centrala riktlinjer och nationella betygsriterier som Skolverket anger. Studien ville vidare skapa förståelse för hur den lokala konkretiseringen av betygen sker och vad lärarna bedömer att elever ska kunna samt hur lärarna uppfattar att betygssättningen påverkar undervisningen i ämnet. Tio lärare intervjuades där åtta var utbildade och två ej utbildade

¹⁶ Lundvall, S. & Meckbach, J.. ”Mind the Gap – Physical Education and Health and the Frame Factor Theory as a Tool for Analysing Educational Settings” i *Physical Education and Sport Pedagogy*. (2008; 4) s 345 -364

¹⁷ Skolverket och Göran Linde, *Mål och kunskapsformer i gymnasieskolans kursplaner*, (Skolverket intern rapport: 2004)

lärare i idrott och hälsa, alla med yrkeserfarenhet. Utöver intervjuerna har även skolledarenkäter, lärarenkäter, elevenkäter, läroplans- och arbetsplansanalyser, videoanalyser samt analyser av läromedel och media förekommit. Det som utövas i ämnet idrott och hälsa uppskattas av många elever och de anser att de lär sig en mängd olika saker i ämnet. Utifrån kursplanen så finns det dock områden och perspektiv som kommer i skymundan. De flesta lärare som medverkat i undersökningen menar att de nationella betygskriterierna är otydliga och därför öppna för alltför olika tolkningar. Lärarna menade att detta i huvudsak är negativt med tanke på betygens likvärdighet. Majoriteten av lärarna hävdar att det inte är svårt att förstå innebörden i kriterierna utan att svårigheten ligger i att bedöma utifrån dem. En grupp lärare reviderade kontinuerligt sina lokala betygskriterier och en annan grupp lärare har inte reviderat sina lokala betygskriterier på lång tid och de medger att de heller inte studerat de centrala kriterierna speciellt ingående. Ingen av grupperna utgår i någon högre grad ifrån de centrala betygskriterierna.¹⁸

Skolverket har som generellt uppdrag att kvalitetsgranska skolväsendet och barnomsorgen. De har nationellt kvalitetsgranskat betygsresultaten i nio fristående gymnasieskolor. Detta har skett genom dokumentstudier och kvalitativa intervjuer med rektorer, lärare, elever, elevvårdspersonal samt föräldrar. Såväl de fristående grundskolorna som de fristående gymnasieskolorna uppvisade i denna granskning generellt höga genomsnittliga meritvärden och betygspoäng. Det kan emellertid bli kraftiga svängningar från år till år då elevgrupperna är små. På hälften av skolorna var alla elever i årskurs nio behöriga att tas in på ett nationellt program, det vill säga de hade godkänt i svenska, engelska och matematik. Två av skolorna hade en lägre andel elever som var behöriga.¹⁹

Gransknigen visade att den fristående grundskola som 2001 hade det högsta genomsnittliga meritvärdet bland de granskade skolorna, kommunen och övriga Sverige, är den skola som enligt dokumentation utformat lokalt konkretiserade betygskriterier i matematik och naturorienterade ämnen utan någon koppling till nationella mål och kriterier. Risken är därmed stor att betygen inte står för nationellt uppsatta mål som kan jämföras med andra skolor. Resultaten visade att den genomsnittliga betygspoängen var lägre på fyra av de

¹⁸ Skolverket och Örebro universitet, projektledare Charli Eriksson med flera, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor - en utvärdering av läget hösten 2002*, (Örebro: 2003)

¹⁹ Skolverket, *Nationella kvalitetsgranskningar 2001 – 2002, betygssättningen i fristående skolor* (Örebro: 2002)

fristående skolorna än för samtliga elever i Sverige. I två av gymnasieskolorna redovisade statistiken ett stort antal elever utan slutbetyg från år tre våren 2001. I en av skolorna hade många elever valt bort en eller flera kurser och prioriterat sina estetiska karaktärsämnen. Skolverket menar att det inte går att dra några slutsatser om orsakerna till de skilda betygsresultaten i de nio olika friskolorna.²⁰

Vissa elever var nöjda och kände förtroende för lärarnas bedömning och betygssättning medan andra elever uttalade sig om att det ställdes olika krav för samma betyg inom samma kurs. Eleverna var också mycket tveksamma till hur likvärdig bedömningen var jämfört med andra skolor.²¹

Hur likvärdigt sätts betygen i den svenska gymnasieskolan? Ger samma kunskaper samma betyg oavsett lärare, skola, kommun eller huvudman? Skolverket har presenterat en rapport som visar att det är stora skillnader mellan hur lärare sätter betyg på eleverna i förhållande till elevernas resultat på de nationella proven. Det gäller skillnaderna i betygssättning mellan lärare *inom* och *mellan* skolor. Vilket betyg en elev kommer att få i förhållande till sitt provresultat beror mer på vilken lärare eleven får än vilken skola eleven går på men skolskillnaderna är också väsentliga. I rapporten prövas vissa faktorer som skulle kunna påverka skillnaden mellan skolors och klassers avvikelser mellan prov och betyg. Ingen av de faktorer som prövas kan i någon större utsträckning förklara skillnaderna. En faktor är huvudmannaskap. Under perioden som undersöktes har det skett en närmast explosionsartad tillväxt av fristående gymnasieskolor. Skolverkets analys visade att kommunala gymnasieskolor och fristående gymnasieskolor inte skiljer sig åt när det gäller avvikelser mellan betyg och prov. Det finns i lika stor utsträckning kommunala som fristående gymnasieskolor som har höga eller låga betyg i förhållande till kursproven. Vad som däremot visade sig avgöra skillnaderna var att lärare gör olika tolkningar av mål och betygskriterier, de ger elever betyg de inte förtjänar samt kursbetyg sätts på andra grunder än kursplanens mål och kriterier.²²

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Skolverket, *Likvärdig betygssättning i gymnasieskolan? En analys av sambandet mellan nationella prov och kursbetyg* (Skolverket: Stockholm, 2009)

En annan studie med en praktisknära inriktning är *Fattar du! Om mål och kommunikation inom idrott och hälsa på gymnasieskolan* skriven av Mikael Schmidt och Johan Wahlberg. Deras undersökning genomfördes på Thorildsplans Gymnasium i Stockholm under tre månader hösten 2008. Två gymnasieklasser och samt en lärare i Idrott och hälsa deltog. Deras datainsamling har kommit från observationer, elevenkäter samt en semistrukturerad lärarintervju. Skolans utvecklingsarbete har bidragit till ett mer målstyrt och reflekterande förhållningssätt till ämnet Idrott och hälsa. Författarna har granskat hur målen kommunicerats till eleverna samt hur eleverna uppfattat den undervisning som förmedlats. Resultat visade att majoriteten av eleverna (72%) var medvetna om det fanns en målsättning med lektionen, men svårigheten låg i att förklara vad målsättningen var och hur den hade förmedlats.²³ Det räcker alltså inte att endast klargöra målen för eleverna om det inte framgår av lektionens innehåll att eleverna förstått dem.

1.4.1 Summering

Den presenterade forskningen har en gemensam nämnare som kopplar den samman. Det finns ingen tydlig koppling mellan de angivna nationella kunskapsmålen och de grunder betyg sätts på samt elevers uppfattning om kunskapsnivåer och mål. Huruvida elever bedöms på samma grunder är av stor vikt i alla ämnen. Jag har dock valt att fokusera på Idrott och hälsa A. Intressanta frågor som dyker upp är således ”uppfyller elever samma kunskapsmål?” och ”vad är det egentligen som betygssätts?”.

Tholins avhandling²⁴ liksom Grönlunds rapport²⁵ visar att den lokala kursplanen på skolorna kan vara långt ifrån den nationella kursplanen och att betyg sattes på helt andra faktorer än dem de nationella styrdokumentet påvisar. Det finns ett visst tolkningsutrymme i alla nationella kursplaner, inklusive för idrott och hälsa. Kanske är det än mer viktigt inom detta ämne att kunna garantera en slags likvärdighet i olika skolors betygssättning. Av den anledningen att det finns ett visst tolkningsutrymme i den nationella kursplanen för Idrott och

²³Mikael Schmidt och Johan Wahlberg, *Fattar du! Om mål och kommunikation inom idrott och hälsa på gymnasieskolan* (Stockholm: Gymnastik och Idrottshögskolan 2:2008)

²⁴Jörgen Tholin, *Att kunna klara sig i okänd natur- en studie av betyg och betygskriterier – historiska betingelser och implementering av ett nytt system* (diss. Borås: 2006)

²⁵Jens Grönlund, *Måste jag spela basket? Att arbeta med lokala kursplaner, lektionsplaneringar, betyg och bedömning i ämnet idrott och hälsa* (Stockholm: Gymnastik och Idrottshögskolan 3:2007)

hälsa är det än mer viktigt att kunna garantera en slags likvärdighet i olika skolors betygssättning. Samtidigt som Grönlund hävdar att tolkningsutrymmet är för stort i styrdokumentet, visar en av Skolverkets undersökningar att det svåra ligger inte i att tolka dokumentet, utan i att bedöma efter det.²⁶

Intressant är de resultat som påvisats på Thorildsplans gymnasium. Där har skolan anammat ett mer målstyrt och reflekterande förhållningssätt till ämnet Idrott och hälsa A vilket har lett till att eleverna blivit medvetna om att det fanns en målsättning men har problem med att beskriva den.²⁷ Det räcker alltså inte endast att redogöra för en målsättning inför en lektion, utan det krävs mer. Samtidigt är det ett relativt nytt arbetssätt och eleverna har kanske inte hunnit vänja sig vid det.

Skolverkets granskning av fristående skolor visade att det är av vital betydelse att betygssättning upplevs som likvärdig och rättvis, och att arbete kring bedömning skall finnas med i den pedagogiska diskussionen både på sin egen skola och skolor emellan.²⁸ Icke att ignorera är att den undervisning med de elever med högst genomsnittliga meritvärde i Sverige, inte stämmer överens med de nationella mål som lärare är skyldiga att följa. Hur kan skolan i sådant fall garantera likvärdighet? Det enda sättet att kunna garantera likvärdighet skolor och elever emellan är att följa kursplanen för ämnena. En annan undersökning från Skolverket visar dock på att det inte är någon betydande skillnad mellan fristående gymnasieskolor och kommunala gymnasieskolor vad gäller avvikelser mellan betyg och prov. det finns i lika stor utsträckning kommunala – och fristående skolor som har höga respektive låga betyg i förhållande till kursproven.²⁹

Denna forskning har väckt mitt intresse för hur fristående gymnasieskolor bedriver sin undervisning i ämnet Idrott och hälsa A. Detta område synes också vara mycket lite studerat, då det varit svårt att finna relevant forskning kring betyg och friskolor.

²⁶ Skolverket och Örebro universitet, projektledare Charli Eriksson med flera, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor - en utvärdering av läget hösten 2002*, (Örebro: 2003)

²⁷ Mikael Schmidt och Johan Wahlberg, *Fattar du! Om mål och kommunikation inom idrott och hälsa på gymnasieskolan* (Stockholm: Gymnastik och Idrottshögskolan 2:2008)

²⁸ Skolverket, *Nationella kvalitetsgranskningar 2001 – 2002, betygssättningen i fristående skolor* (Örebro: 2002)

²⁹ Skolverket, *Likvärdig betygssättning i gymnasieskolan? En analys av sambandet mellan nationella prov och kursbetyg* (Skolverket: Stockholm 2009)

1.5 Centrala begrepp

Nedan presenteras relevanta begrepp utifrån Skolverkets definitioner som är viktiga att känna till i relation till min studie.

1.5.1 Nationella styrdokument

Skollagen beslutas av riksdagen och innehåller de grundläggande bestämmelserna om utbildningen i alla skolformer och anger också övergripande mål och riktlinjer för utbildningen. Där finns få bestämmelser som har relevans för uppläggningsen av undervisningen på ämnesnivå. Indirekt kan naturligtvis frågor om skolans organisation påverka undervisningen i de olika ämnena.³⁰

Läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) omfattar inte bara gymnasieskolan utan också vuxenutbildningen, gymnasiesärskolan och särvox. Läroplanen har fastställts av regeringen. I läroplanen formuleras skolans värdegrund och uppgifter samt anges mål och riktlinjer för verksamheten. Där anges också vem som ansvarar för en viss verksamhet och vad detta ansvar innebär. Läroplanen uttrycker därmed vilka krav staten ställer på skolan och vilka krav och förväntningar eleverna och deras föräldrar kan ha på skolan.³¹

Programmålen fastställs av regeringen i en förordning efter förslag från Skolverket. Programmålen riktar sig först och främst till skolans personal. Alla som undervisar på ett program eller på annat sätt kommer i kontakt med ungdomarna där, bör veta syftet med deras utbildning. Detta syfte skall sedan ”färga in” allt som görs inom programmet och speciellt skall kärnämnen hämta färg från programmålen. Det innebär också att de företag och handledare som tar emot ungdomar i arbetsplatsförlagd utbildning bör ha kännedom om utbildningens mål.³²

Kursplanerna fastställs av Skolverket och konkretiserar läroplan och programmål samt anger målen för utbildningen i varje enskilt ämne.³³

³⁰ Skolverket, *Varför ser kursplanerna ut som de gör?* (db grafiska: 2005) s 6-10

³¹ Ibid

³² Ibid

³³ Ibid

Betygskriterierna fastställs av Skolverket och anger kännetecknen på de kunskapskvaliteter som skall bedömas för de fyra betygsstegen U, G, VG och MVG.³⁴

1.5.2 Lokala styrdokument

Skolplanen beslutas av kommunen och konkretiserar statens uppdrag. Kommunen bestämmer i skolplanen vilka resurser som skall användas, hur skolan skall organiseras, hur lokalerna skall se ut, vilken personal som skall finnas och också andra villkor som är avgörande för arbetet så att målen kan nås. Kommunen skall i skolplanen visa hur verksamheten skall utvecklas och förändras på kort och lång sikt och hur målen i de nationella styrdokumenterna skall uppnås i just den kommunen. Kommunen skall också kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen.³⁵

Den lokala arbetsplanen beslutas på varje skola. Den visar hur den enskilda skolan skall organisera sin verksamhet, reflektera över den, utvärdera den och förändra den. Den skall visa hur mål i de nationella styrdokumenterna liksom mål i den kommunala skolplanen skall uppnås. Den skall utarbetas under medverkan av lärare och övrig berörd personal samt representanter för eleverna. Rektor beslutar om arbetsplanen.³⁶

Fristående skolor/friskolor finns parallellt med det offentliga skolväsendet i Sverige. Kännetecknande för dessa skolor är att de har en annan ägare än kommun eller landsting. För att bedriva en fristående skola måste ägaren ha tillstånd av Skolinspektionen. Alla fristående skolor är riksrekryterande och finansieras genom kommunala bidrag från elevernas hemkommuner. Fristående skolor får inte ta ut elevavgifter.³⁷

Fristående skolor finns på grundskole- som gymnasienivå. Det finns också fristående sarskolor, vilka oftast är integrerade vid en fristående grundskola eller fristående gymnasieskolor. Fristående förskoleklass kan också bedrivas i anslutning till fristående

³⁴ Ibid

³⁵ Ibid

³⁶ Ibid

³⁷ Skolverket – sökord fristående skolor, <http://www.skolverket.se/sb/d/2112> (Acc. 2009-09-30)

grundskola eller särskola. Alla utbildningar som anordnas av andra än kommun eller landsting räknas inte som fristående skolor enligt gällande lagstiftning. Exempelvis vuxenutbildningar som kommunen lägger på externa utbildningsanordnare är inte fristående skolor då det fortfarande är kommunen som är huvudman för verksamheten. Likaså gäller inom förskoleverksamhet där enskilda förskolor kan exempelvis drivas som föräldra- eller personalkooperativ under kommunens ansvar.³⁸

1.6 Teori

Nedan presenteras en introduktion till läroplansteori samt den teori jag ämnar använda som analysverktyg i min studie.

Läroplansteori kan sägas stå för skolans ordnade princip. I vid mening handlar det om vad som uppstår som innehåll och lärostoff i skolan, och vad det är som avgör vilken kunskap som blir den giltiga. Därefter finns olika koder som verkar som principer för urval, organisation, undervisning och därmed lärande av ett innehåll. En läroplan består av tre nivåer där den första nivån är idéer och föreställningar om hur kunskaper och värden väljs ut och organiseras. Den andra nivån är de nationella styrdokumentet och den tredje nivån består av praktiken, alltså hur läroplanen förverkligas.³⁹

Basil Bernstein har introducerat olika begrepp för att kategorisera de olika värderingar som finns i styrdokument. Ett begreppspar han använder sig av är avgränsning och inramning. Detta begreppspar skall beskriva olika former av läroplaner. Avgränsningen behandlar dokumentens innehåll och hur innehållet separerar ämnet från andra ämnen. Inramning är det som räknas som legitim kunskap i olika ämnen. När ett ämne är starkt inramat är undervisningen kontrollerad till ett begränsat stoff, i motsats till svag inramning där undervisningen är mindre kontrollerad av det stoff läraren använder sig av.⁴⁰

³⁸ Ibid.

³⁹ Göran Linde, *On Curriculum Transformation: Explaining selection of content in teaching*. (Stockholm/Uppsala: HLS förlag, 1993)

⁴⁰ Basil Bernstein, "On Classification and Framing of Educational Knowledge" i *Knowledge and Control: New Directions for Sociology of Education* (London: Collier MacMillan, 1971) s 47-69

Inspirerad av Bernsteins teorier har Göran Linde skapat ett analysverktyg, en modell för hur den faktiska undervisningen kan härledas till den skrivna läroplanen. Linde har omformulerat de olika nämnda nivåerna till tre arenor. Den första är *formuleringsarenan*, den andra *transformeringsarenan* och den tredje arenan kallar han för *realiseringsarenan*.

Formuleringsarenan

Det stoff som finns kopplat för vardera ämne är ett urval ur en större mängd tillgänglig kunskap, av den anledning att allt inte kan förmedlas. I Sverige är idealet en demokratisk skola där den progressivistiska tanketraditionen kopplat till tematisk ämnessamverkan, samarbetsformer i undervisningen, helhetssyn och verklighetsnära stoff fortsatt haft en plats i svensk läroplansdebatt.⁴¹ Det finns två koder för stofforganisation även den utvecklade av Bernstein. Den ena koden kallas collection code och betyder en separation av ämnen. Här har lärarna ett personligt ansvar för elevernas lärande och elevernas ämneskunskaper mäts med olika kunskapsprov. Den andra koden kallas integrative code – här är det andra faktorer än ämnet som är sammanhållande såsom ett ämnesövergripande tema, lärarlaget och skolklassen. I collection code skall lärarna som professionella anses kunna utföra sitt arbete utan att skolledningen lägger sig i. Lärarna behöver ej samarbeta och de kan ha olika åsikter om vetenskapliga och pedagogiska frågor. I integrative code ges skolledningen en större pedagogisk ledningsroll och det är de uppdrag lärarna anförtros av skolledningen som avgör. Lärarna måste i lag komma överens om hur undervisningen skall planeras.⁴²

Transformeringsarenan

Transformering av läroplanen innebär att den tolkas och att det görs tillägg och frändrag från den. Linde skriver att ett sätt att se på förhållandet mellan formulerad läroplan/kursplan och det genomförda undervisningsmaterialet är att utgå från läroplansformuleringen och betrakta avvikelser som icke önskvärda händelser.⁴³

⁴¹ Göran Linde, *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*, 2:a upplagan (Danmark: Studentlitteratur, 2006) s 38-47

⁴² Basil Bernstein, "On Classification and Framing of Educational Knowledge" i *Knowledge and Control: New Directions for Sociology of Education* (London: Collier Macmillan, 1971) s 47-69

⁴³ Göran Linde, *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*, 2:a upplagan (Danmark: Studentlitteratur, 2006) s 48-64

Andra sätt att studera tillämpningen av läroplanen är att se den utifrån olika faktorer som spelar en central roll. Vad som kan styra det lokala stoffet är således läroböcker, ett ämnes traditioner, läraren som individ, skolledare, organisationsrepresentanter och även de som handlar på statens vägnar, bland annat lärarutbildning och fortbildning. Ett ämne som är starkt avgränsat och inramat har tydligare gränser för vad som är giltigt stoff än ett ämne som är svagare avgränsat och inramat. I det svagare ämnet lämnas än mer utrymme för skilda tolkningar än mot ett starkare där den formulerade läroplanen styr starkare. Exempel på starkt avgränsande och inramade ämnen är Matematik och Moderna språk. Samhällsvetenskapliga ämnen är exempel på svagt avgränsade och inramade ämnen. Här har lärarnas personliga urval stor betydelse. Lärarna kan sinsemellan ge skilda tolkningar av samma läroplan och lärarnas olika erfarenheter återspeglas i deras urval.⁴⁴

Realiseringsarenan

I realiseringsarenan sker själva genomförandet av undervisningen. Detta genomförande består av elevernas verksamhet under lektionerna och lärarnas lektionshållande. Fokus för realiseringen är kommunikation och aktiviteten i klassrummet. I klassrummet uppvisas många olika mönster som kanske inte förekommer på andra platser än i en lärandesituation. Läraren har en central roll i och med att denne ställer frågor, kommenterar svar och kanske pratar själv cirka två tredjedelar av lektionstiden. I andra sammanhang skulle detta kännas märkligt. I klassrummet/lokalen finns också mönster för interaktion. Ett vanligt interaktionsmönster under lektioner är först en reglering av aktivitet, sedan information som följs av triader av mönstret *fråga – svar – reaktion*. Vad som kan påverka en lektions interaktionsmönster är olika ramar. Dessa ramar kan bland annat utgöras av elevantal och lektionstid.⁴⁵

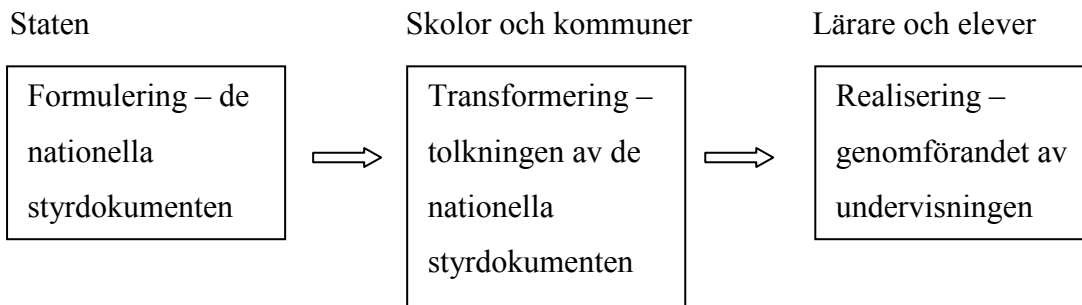
En viktig aspekt på realiseringsnivån är vad eleverna uppfattat av undervisningen. Sändarens avsikt och mottagarens uppfattning kan skilja sig avsevärt.⁴⁶

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid. s 65-75

⁴⁶ Göran Linde, *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*, 2:a upplagan (Danmark: Studentlitteratur, 2006) s 67

Läroplansprocessen

Med hjälp av dessa arenor kommer jag att tolka mina resultat. Jag kommer att använda mig av formuleringsarenan och realiseringsarenan i Lindes modell. På formuleringsarenan återfinna de nationella styrdokumenterna med kunskapsmål och betygskriterier, och realiseringsarenan representeras i studien av elevernas utsagor om idrottsundervisningen samt deras betyg i Idrott och hälsa A.

1.7 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med studien har varit att utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv undersöka innehållet i idrottsundervisningen i ämnet Idrott och hälsa A på tre friskolor med utgångspunkt i elevintervjuer. Vidare har ett syfte varit att fördjupa kunskapen om hur eleverna uppfattar utgångspunkterna för lärarnas betygsbedömning. Syftet har lett till följande frågeställningar:

- Hur beskriver eleverna innehållet i undervisningen för idrott och hälsa utifrån kursmålen för idrott och hälsa A?
- Hur uppfattar eleverna att de blir informerade om kunskapskrav och betygsbedömning i relation till kursen Idrott och hälsa A?

2 Metod

2.1 Metodval

I förhållande till mitt syfte har jag först gjort en litteraturundersökning kring tidigare forskning. Litteraturgenomgången har passat min undersökning bra på grund av att jag under relativt kort tid kunnat ta del av mycket information kring ämnet vilket har bidragit till att kartlägga existerande kunskap. Därefter har jag valt att göra en kvalitativ undersökning med nio enskilda intervjuer med studenter på tre olika gymnasieskolor för att få en djupare förståelse av elevernas beskrivningar. Jag anser att intervjuer är ett relevant tillvägagångssätt i denna undersökning av den anledningen att jag använder mig av öppna frågor som kräver öppna svar.

2.2 Urval och avgränsningar

I den första delen av min uppsats används i min litteraturgenomgång olika tryckta källor som empiriskt underlag. Jag har använt ERIC s databas med sökorden ”swedish”, ”physical education” ”research” kombinerat där jag fick fram internationellt granskade artiklar. Utöver det används Skolverkets publikationer, rapporter från Gymnastik – och idrottshögskolan samt två avhandlingar.

Till en början var tanken att jag skulle använda mig av tre olika friskolor från samma kommun. Av den orsaken att det inte fanns tre olika, sen några år tillbaka etablerade, friskolor inom samma kommun fick jag sprida undersökningen utanför den försttänkta kommunens gränser. Eftersom jag bor norr om Stockholm ville jag även förlägga studien i samma område. Jag valde slumpmässigt ut ytterligare två kommuner och letade därefter upp etablerade friskolor och valde även där slumpmässigt ut två friskolor, en från vardera kommunen. Mina krav var endast att det skulle vara fristående gymnasieskolor som ej var nystartade utan ha några års erfarenhet. Ett medvetet val var att inte jämföra friskolor och kommunala skolor.

Eleverna som har deltagit under intervjuerna är elever som avslutat kursen Idrott och hälsa A ifrån tre olika program. Intervjuerna kom att bestå av telefonsamtal med respektive elev. Jag intervjuade tre elever från vardera skola. Jag tog först kontakt med skolornas expeditioner för att be om klasslistor för elever från årskurs tre. Valet av årskurs berodde på att jag ville försäkra mig om att eleverna avslutat kursen Idrott och hälsa A. Jag valde slumpmässigt ut ett

program och lottade oberoende av kön fram tre namn per skola. Därefter skickade jag ett brev till elevernas hemadresser där jag först presenterade studiens syfte och avslutade med ett datum då jag skrev att jag skulle kontakta dem. I brevet gavs också möjlighet för eleverna att ej medverka. Jag angav både mitt telefonnummer och min e-postadress där jag bad eleverna att kontakta mig om de inte gav sitt samtycke till att intervjuas. Således frågade jag även vid uppringningen om de gav sitt medgivande.

2.2.1 Utformning av intervjuer

Undersökningen har varit av kvalitativ art där personliga telefonintervjuer med elever ligger i fokus. Detta för att få tillgång till primärdata, det vill säga information som är avsedd för just min studie, och få en djupare förståelse för elevernas svar. Intervjuer ger direkt tillgång till studiens syfte.

Jag har ämnat använda mig av strukturerade intervjuer, det vill säga att alla mina intervjufrågor har varit på förhand bestämda.⁴⁷ Frågorna var utarbetade utifrån den nationella kursplanen för Idrott och hälsa A. Var det möjligt för eleverna hade jag för avsikt att spela in intervjuerna. Samtalen bestod av elva grundfrågor där följdfrågor kunde uppkomma och följas upp beroende på elevernas svar. Intervjuerna beräknades ta maximalt tio minuter per elev. Jag valde telefonintervjuer av den orsaken att eleverna skall vara oberoende av mig som person, och på grund av praktiska omständigheter. Av den anledningen var det mest tidseffektivt. Jag var således medveten om att jag däremot inte kunde ta del av den kommunikation som finns utöver den verbala kommunikationen, såsom kroppsspråk och mimik.

2.2.2 Procedur och bearbetning av intervjuer

Jag ringde upp eleverna på det datumet jag angivit i breven jag skickade. Efter att jag presenterat mig frågade jag först om eleven ville medverka eller ej i min studie. Jag förklarade att min intervju var anonym i den meningen att elevernas eller skolans namn inte skulle nämnas i min studie, och frågade därefter om eleven gav sitt medgivande till att låta

⁴⁷ Maria Björklund och Ulf Paulsson, *Seminarieboken –att skriva, presentera och opponera*, s 68 (Lund: Studentlitteratur, 2003)

mig spela in samtalet. Jag ämnade också efter intervjun transkribera all information jag mottog. Efter transkriberingen raderade jag all den muntliga informationen. När materialet var nedskrivet delade jag in elevernas svar i kategorier i relation till kursmålen för idrott och hälsa A. Frågorna var utarbetade efter dessa mål, vilket gjorde det till en effektiv process. Det var också på ett sådant sätt jag vill påvisa mina resultat. Jag ansåg att det gav ett tydligt och överblickande inramning av resultaten

2.2.3 Etiska aspekter

På grund av att eleverna får ett brev hemskickat innan intervjuerna var de medvetna om syftet med min undersökning. De blev också förvarnade om att jag skulle kontakta dem, samtidigt som eleverna hade möjlighet att inte delta i undersökningen. De blev också informerade om att skolorna och intervjuerna skulle behandlas strikt konfidentiellt. Om eleverna gav sitt medgivande spelades intervjuerna in.

2.3 Validitet och reliabilitet

För att höja studiens reliabilitet gjorde jag ett slumpmässigt urval av skolor, program och elever, detta för att inte ha några värderingar om vilka skolor jag skulle välja eller ha kännedom om elevers olika intresse för undervisningen i idrott och hälsa. Jag lottade fram tre skolor, därefter ett program på varje skola och sedan lottade jag fram tre elever från varje skola och program som blev mina intervjuobjekt. För att få fram ett representativt urval från skolorna lottade jag fram tre elever ifrån samma klass så de tre eleverna skulle haft samma undervisning och lärare i ämnet idrott och hälsa, detta för att undvika att tillfälligheter påverkat min studie. Frågorna var mycket tydligt formulerade och ej vinklade för att öka validiteten i intervjuerna. De var också utformade efter kunskapsmålen i kursplanen för idrott och hälsa A av den anledningen att mitt övergripande syfte med studien var att undersöka relationen mellan mål och innehåll i ämnet vid de tre friskolorna. Jag anser att detta varit en bra metod för att höja min studies validitet och reliabilitet, då jag kunnat undersöka det jag ämnade undersöka. Jag lade också stor vikt på att vara så neutral som möjligt vid mina intervjuer, så att eventuella värderingar ej skall ha påverkat resultatet. På grund av mitt val att använda telefonintervjuer var de deltagande eleverna oberoende av mig som person, vilket kan öka tillförlitligheten i intervjuerna.

3. Resultat

Resultatdelen börjar med elevernas uppfattning av undervisningen i Idrott och hälsa A utifrån de nationella kursmålen som mina intervjufrågor varit utformade efter. Den avslutas med elevernas uppfattning om på vilka grunder deras betyg satts. Kursmålen och betygskriterierna för idrott och hälsa A finns bilagt uppsatsen, se bilaga två. På skola 1 anges elevernas namn med bokstäverna A, B och C. På skola 2 anges eleverna som D, E och F och skola 3 anges som G, H och I.

Mål:

- ***ha kunskap om och erfarenhet av hur olika faktorer påverkar människors hälsa samt kunna diskutera sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö ur såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv***

På skola 1 beskriver eleverna hur de fått olika uppgifter och arbeten under kursen där de skulle skriva om hälsa och livsstil. Däremot känner de inte igen sambandet med miljö ur ett individ – och samhällsperspektiv.

Vi skulle bland annat skriva ett hälsoarbete som handlade om hälsa och droger med mera och..ja, allt som har med hälsan att göra.⁴⁸

Vi har jobbat lite med hälsa och livsstil, men inte tänkt på hur miljön påverkar oss. Framförallt inte i ett samhällsperspektiv. Vi skulle skriva ett jättestort arbete om hälsa, och där skrev man typ allt som handlade om hälsa.⁴⁹

Skola 2 berättar om en stor fokusering på att hitta sin egen hälsa och hur man kan förbättra och utveckla den. Då de har en teoretisk föreläsning i Idrott och hälsa en gång i veckan har det resulterat i många arbeten kring hälsa och livsstil och eleverna har även gjort en egen hälsoprofil.

⁴⁸ Respondent A

⁴⁹ Respondent C

Eftersom vi inte haft någon undervisning i vanlig idrottshall utan fått gå på gym två gånger i veckan så hade vi en helt teoretisk, typ som föreläsning, en gång i veckan. Det kunde vara allt från uppgifter till filmklipp. Allt vi gjorde skulle hela tiden kopplas till hälsa och hur vi påverkas av hälsan.⁵⁰

Vi skulle göra en hälsoprofil och då skulle man tänka på hur man kunde förbättra den, och hur ens livsstil påverkar kroppen. Vi kanske nämnde något om samhället, jag kommer inte riktigt ihåg.⁵¹

Till skillnad från de två andra skolorna har man på skola 3 inte pratat alls om något samband mellan hälsa, livsstil och miljö. Däremot har de haft ett teoretiskt prov som handlat om fysisk aktivitet och hälsa.

Jag tycker inte vi har pratat eller diskuterat tillsammans under lektionerna om något samband mellan hälsa och livsstil, men vi hade ett prov som handlade lite om kost och hur man kan röra sig för att må bra typ.⁵²

Jag kan inte komma ihåg att vi skulle pratat om det. Var inte så fokuserade på hälsa, mer olika sporter.⁵³

Mål:

- ***kunna planera, genomföra och utvärdera ett personligt anpassat program för träning eller andra hälsofrämjande åtgärder***

På skola 1 berättar eleverna att de hade en uppgift under kursen där de skulle planera, genomföra och utvärdera ett personligt anpassat träningsprogram. De kunde välja bland olika aktiviteter som de skulle fördjupa sig i.

Vi hade egen aktivitet där man skulle bestämma själv vad man ville göra. Planerna, genomföra och utvärdera, det gjorde vi med den aktiviteten. Man kunde till exempel

⁵⁰ Respondent D

⁵¹ Respondent E

⁵² Respondent G

⁵³ Respondent I

välja badminton och då skulle man skriva ett arbete om det med ett träningsprogram också.⁵⁴

På skola 2 beskriver eleverna att de veckovis planerade, genomförde och utvärderade sitt träningsprogram de redan hade på sin gymanläggning.

När vi gick på gymmet så fanns det papper där för oss elever från skolan som vi varje gång skulle fylla i när vi var klara. Där hade vi skrivit om våra mål, hur vi skulle nå dem och hur det gått sen när vi kanske bytte aktivitet.⁵⁵

Ett tag gick jag bara i gymmet och då handlade mitt träningsprogram om det, sen bytte jag till olika pass och då gjorde jag nya mål. Läraren kollade våra program som vi fyllde i.⁵⁶

På skola 3 hade eleverna svårt att enas om de hade haft en sådan uppgift. En hävdade att det inte funnits alls under kursen medan två sa att de haft många styrke- och konditionstester de skulle genomföra, men att de inte varit personligt anpassade.

Vi hade mycket tester hela tiden för att kolla styrkan och konditionen, men jag tror inte att vi pratade om varför eller hur man skulle bli bättre. Alla gjorde samma tester.⁵⁷

Mål:

- ***ha kunskap om samt ha genomfört och upplevt olika former av friluftsliv***

I detta mål var skolorna relativt enade. Friluftsliv har inte varit vanligt förekommande på någon av de tre skolorna. På skola 1 verkar friluftsliv inte existerat.

Äh, vad är friluftsliv för någonting? Jaha, nej det har vi inte haft. Tror vi bara varit inomhus och gjort andra grejer.⁵⁸

⁵⁴ Respondent A

⁵⁵ Respondent E

⁵⁶ Respondent F

⁵⁷ Respondent G

⁵⁸ Respondent A

Nej, vi har inte haft något friluftsliv.⁵⁹

På skola 2 har eleverna haft en orienteringsdag och friluftsdagar. På lektionstid har de utövat en form av friluftsliv. En av eleverna tycker inte att kursen innehållit friluftsliv medan två anser att paddling täckt upp för benämningen.

Vi har paddlat en gång, haft en orienteringsdag och någon friluftsdag. Fast jag kommer inte ihåg vad man skulle tänka på när man paddlar.⁶⁰

Nej, jag skulle inte säga att vi haft något friluftsliv. Man kunde välja till det senare i andra kurser om man ville, men det var inget vi fokuserade på i A –kursen.⁶¹

På skola 3 är alla tre eniga, inget friluftsliv har speglat innehållet i Idrott och hälsa A.

Vi har tyvärr inte haft något friluftsliv. Tror man kunde välja till det i en separat kurs?⁶²

Mål:

- ***kunna tillämpa några olika metoder för spänningsreglering och stresshantering***

På skola 1 känner de inte till att de skulle ha diskuterat kring stress, spänningsreglering eller avslappning.

Nej, spänningsreglering har jag aldrig hört talas om..vi har inte haft några avslappningsövningar heller. Tror inte vi har nämnt stress, inget jag kommer ihåg.⁶³

Vad betyder spänningsreglering? Vi har inte hållit på med något sådant. Kanske skrev vi lite om stress i hälsoarbetet? Kommer inte ihåg exakt..⁶⁴

⁵⁹ Respondent C

⁶⁰ Respondent D

⁶¹ Respondent F

⁶² Respondent H

⁶³ Respondent A

Skola 2 vittnar om att de tillämpat spänningsreglering både teoretiskt och praktiskt.

Vi har pratat jättemycket kring stress, både positiv och negativ stress. Det var roligt. Sen har vi haft massage och pratat om att det är viktigt att ta pauser i vardagen, det har vi använt oss av i alla ämnen. Vi gick först igenom på en föreläsning och sen provade vi på varandra två och två.⁶⁵

Vi pratade om det på en lektion och sen har vi provat på varandra, vi har provat olika avslappningsövningar.⁶⁶

På skola 3 beskriver eleverna att de haft en kort genomgång teoretiskt.

Vi hade en kort genomgång teoretiskt men det var inget vi gick igenom eller provade i praktiken.⁶⁷

Tror läraren gick igenom det någon gång eller så fick vi en läxa att läsa om det eller något. Men det var inget vi provade på i skolan.⁶⁸

Mål:

- ***ha utvecklat sin förmåga att kombinera rörelser till musik och vara förtrogen med några danser***

Skola 1 berättar att de till stora delar använt sig av dans i idrottsundervisningen. Dansen eller rörelser till musik har bestått av uppvärmningar eller olika koreografier.

Vi har haft väldigt mycket dans, jag älskar dans så det har varit jättekul.⁶⁹

Det är inte så många killar i vår klass och de flesta tjejer ville ha dans så då blev det så. Vi har lärt oss massa olika danser, det har varit roligast på hela kursen.⁷⁰

⁶⁴ Respondent C

⁶⁵ Respondent D

⁶⁶ Respondent F

⁶⁷ Respondent G

⁶⁸ Respondent H

⁶⁹ Respondent A

Eleverna på skola 2 upplever inte att de fått ta del av några danser alls. Däremot har möjlighet funnits att gå på dansliknande pass på olika gymanläggningar.

Nej, vi har inte fått lära oss några danser i skolan och inte pratat om det heller. Men man kunde ju gå på typ aerobics eller danspass på gymmet om man ville. Men det gjorde nog inte alla.⁷¹

På skola 3 har det inte getts några tillfällen för dansinläring.

Nej, vi har aldrig haft någon dans eller att man ska göra olika steg till musik.⁷²

I grundskolan hade vi dans en gång.⁷³

Mål:

- ***kunna tillämpa ergonomiska kunskaper i olika arbetsmiljösammanhang***

Eleverna på skola 1 beskriver att de haft en uppgift om ergonomi som de skulle lämna in, men att de inte pratat om det under lektionstid.

Vi hade en uppgift om det som man skulle skriva hemma. Vi pratade inget om ergonomi på lektionerna men man fick läsa i en bok och sedan skriva om det. Vi har inte provat i skolan.⁷⁴

Skola 2 berättar att de läst ergonomi och att de haft ett flertal föreläsningar om ämnet. De har däremot inte praktiskt tillämpat ergonomiska kunskaper.

Vi har läst ergonomi och gjort ett stort arbete om det från vår kursbok. Vi har haft mycket föreläsningar om arbetsmiljö också men inte provat på riktigt.⁷⁵

⁷⁰ Respondent B

⁷¹ Respondent E

⁷² Respondent H

⁷³ Respondent I

⁷⁴ Respondent B

⁷⁵ Respondent D

På skola tre är det två av eleverna som inte minns ifall de haft någon ergonomiundervisningen medan en svarar kanske.

*Jag känner igen ordet men jag tror inte vi pratat så mycket om det, kanske nämnt någon gång?*⁷⁶

*Nej, jag tror inte vi pratat om hur arbetsmiljöer påverkar kroppen.*⁷⁷

Mål:

- ***ha kunskap om och kunna tillämpa livräddande första hjälp.***

På skola 1 har de utfört hjärt- och lungräddning i idrottssalen på varandra.

*Vi har haft sådan här hjärt – och lunggrejs som vi provade först på smådockor och sedan skulle vi prova på varandra. Man skulle vända personen åt sidan och larma och sånt. Men vi har inte provat att livrädda någon från vattnet. Kommer inte ihåg om vi pratade om det, tror inte det.*⁷⁸

På skola 2 har de utfört livräddning i simhall med en docka som de dykt efter.

*Vi hade livräddning i simhall. Man skulle först simma och sen dyka ner på det djupa och hämta upp en docka. Sen skulle man säga hur man skulle göra när man räddat personen. Alltså kalla på hjälp och vända på personen.*⁷⁹

Även på skola 3 har livräddning genomförts i simhall.

Vi gick igenom på lektion hur man skulle göra och sedan hade vi ett stort test i en simhall där vi först skulle simma en sträcka och sen hämta upp en docka från botten

⁷⁶ Respondent G

⁷⁷ Respondent H

⁷⁸ Respondent A

⁷⁹ Respondent D

och bogsera den. Sen fick vi ta upp en kompis och låtsas larma och göra det man skulle. Allt gick på tid och det fanns olika tider för olika betyg tror jag.⁸⁰

De frågor jag ställt till eleverna har som ovan nämnts varit formulerade efter de nationella kursmålen för idrott och hälsa A. Genom denna redovisning har avsikten varit att visa hur eleverna beskriver innehållet i idrottsundervisningen för kursen i relation till formulerade mål. Jag ställde även en fråga till alla elever om det var någonting som de tyckte hade varit dominerande i idrottsundervisningen, utsagorna vittnade om att undervisningen på skola 1 varit mest fokuserad på dans, på skola 2 blev det mest träning på gymanläggning och på skola 3 upplevde eleverna att det var mycket tester.

Vidare frågade jag om det var något eleverna saknat under idrott och hälsa A– kursen men ingen förutom en kom att tänka på något speciellt. Den person som saknade något var en av eleverna på skola 3 som svarade att alla frågor eleven svarat nej på, och som de inte haft i undervisningen hade varit kul att få ta del av.

Hur uppfattar eleverna att de blir informerade om kunskapskrav och betygsbedömning i relation till kursen Idrott och hälsa A?

Eleverna från skola 1 berättade att idrottsläraren den första lektionen hade visat de mål och betygsriterier som skulle gälla som underlag för kursen Idrott och hälsa A. Eleverna på skola 1 hade betygen Väl Godkänt, Väl Godkänt och Mycket Väl Godkänt. När jag frågade om de visste på vilka grunder de fått sina betyg svarade de att det visste de inte.

Jag vet inte varför jag fick VG men jag tror det är för jag gjorde mitt bästa. Läraren visade kursplanen första lektionen men det kommer man ju inte ihåg. Men jag var nöjd.⁸¹

Jag tror jag fick MVG för jag alltid var positiv och med på lektionerna. Jag fick MVG på alla uppgifter också, jag tyckte det var roligt.⁸²

⁸⁰ Respondent H

⁸¹ Respondent A

⁸² Respondent B

På skola 2 hade två av eleverna Godkänt och en elev hade Väl Godkänt. Inte heller på denna skola var det tydligt vilka mål som låg till grund för bedömning.

Jag fick G men jag vet inte vad jag skulle gjort för mer än G. Jag fick i och för sig bara G på alla våra inlämningar, men det var ju svårt för läraren att kolla på oss på gymmen när alla var på olika ställen.⁸³

På skola 2 spelar det således in att skolan inte har en egen idrottshall. Istället för att hyra in sig i någon lokal fungerar det så att eleverna tilldelas ett gymkort på en gymanläggning där de skall träna två gånger per vecka. En gång per vecka har de som nämnt en teoretisk föreläsning i ämnet.

På skola 3 fick alla tre elever betyget Mycket Väl Godkänd. Ingen av eleverna minns tydligt om kursplanen har presenterats för dem under kursen Idrott och hälsa A. Enligt två av dem har de inte fått något skriftligt dokument om det i sådant fall.

Jag har ingen aning om varför jag fick MVG i idrott. Vi hade tre riktigt stora tester under kursen. Det var ett i simning, ett coopertest och sen en till grej som jag har glömt. Men under testerna fanns det olika tider och resultat man skulle nå för bra betyg kommer jag ihåg. Jag tror de där testerna avgjorde mycket vilket betyg man skulle få för hela kursen. Det gällde att prestera bra på dem.⁸⁴

Jag klarade väl allt man skulle antar jag, men jag vet inte vilka mål man skulle klarat. Det var väldigt mycket tester och prov som det gällde att få bra på, så där kämpade jag.⁸⁵

Jag vet inte varför jag fick MVG, jag gjorde mitt bästa och är nöjd med betyget. Jag håller ju på med idrott på fritiden och har läst B-kursen och specialidrott. Jag räknade lite med att jag skulle få MVG, jag var duktig. Men jag vet inte vad läraren tittar på.⁸⁶

⁸³ Respondent D

⁸⁴ Respondent G

⁸⁵ Respondent H

⁸⁶ Respondent I

4. Diskussion

Syftet med denna studie har varit att utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv undersöka innehållet i idrottsundervisningen i ämnet Idrott och hälsa A på tre friskolor med utgångspunkt i elevintervjuer. Vidare har ett syfte varit att fördjupa kunskapen om hur eleverna uppfattar utgångspunkterna för lärarnas betygsbedömning. Syftet har lett till följande frågeställningar:

- Hur beskriver eleverna innehållet i undervisningen för idrott och hälsa utifrån kursmålen för idrott och hälsa A?
- Hur uppfattar eleverna att de blir informerade om kunskapskrav och betygsbedömning i relation till kursen Idrott och hälsa A?

Resultaten kommer nedan analyseras och tolkas med hjälp av Lindes analysverktyg formuleringsarenan samt realiseringsarenan. Formuleringsarenan består av de kunskapsmål och betygs-kriterier som är utställda för kursen Idrott och hälsa A. Dessa mål och kriterier är inte förändringsbara, utan är identiska för alla skolor och för respektive ämne, i detta fall kursen idrott och hälsa A. I resultatdelen presenterades flertalet av ämnets kunskapsmål vilka utgör minimikrav för att få ett betyg i Idrott och hälsa A.

Realiseringsarenan består i detta arbete av elevernas beskrivning av undervisningen. Deras svar visar att realiseringen ligger långt ifrån formuleringsarenan. Linde skriver att en viktig aspekt på realiseringsnivån är att sändarens avsikt med undervisningen kan skilja sig avsevärt från mottagarens uppfattning.⁸⁷ Om styrdokumentet är sändaren och eleverna mottagarna stämmer Lindes påstående. Även om läraren skulle verka som sändare genom en lokal kursplan skulle resultatet ändå bli detsamma, av den anledningen att en lokal kursplan skall utgå ifrån de nationella styrdokumentet. De nationella styrdokumentens skall tolkas lokalt, men de skall fortfarande kunna härledas till uppnåendemålen.

Ämnets namn beskriver ämnets karaktär. Namnet idrott och hälsa kom till just av den anledningen att ämnet skall innehålla ett gediget hälsofokus, jämfört med tidigare namn

⁸⁷ Göran Linde, *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*, 2:a upplagan (Danmark: Studentlitteratur, 2006) s 67

såsom gymnastik, idrott och lek samt idrott. På formuleringsarenan finns mål som fokuserar på människans hälsa och välbefinnande. I realiseringen har dessa inte helt uppnåtts på de tre skolor jag valt ut för min studie. Det har visserligen förekommit hälsoarbeten, prov och hälsoprofiler, vilka är steg i rätt riktning, däremot har det endast varit fokusering på sin egen hälsa som individ. Skolorna har fallerat vad gäller att diskutera sambanden i samhällsperspektiv.

Den nationella utvärderingen från 2003 visade att de tre aktiviteterna dans, orientering och simning var de aktiviteter som fick minst utrymme i ämnet Idrott och hälsa.⁸⁸ Mina resultat av elevernas uppfattning av den realiserade undervisningen visar nästintill detsamma. På två av skolorna har dans inte förekommit vid ett enda tillfälle. Minimikravet på formuleringsarenan avser att eleven skall kunna utföra några olika danser. Detta gäller även för friluftsliv. På formuleringsarenan är minimikravet för ett betyg att eleven skall ha kunskap om och utfört olika former av friluftsliv. Skola 1 och 3 beskriver att de inte haft något friluftsliv alls. Skola 2 uppger att de haft en orienteringsdag och varit och paddlat en gång. På skola 3 hade alla elever jag intervjuade betyget Mycket Väl Godkänt och ett av kriterierna för att nå det betyget är:

Eleven planerar och genomför friluftsliv i nya miljöer och finner lösningar på oförutsedda situationer⁸⁹

Vad gäller livräddning har två av tre skolor tagit sig till en simhall där de praktiserat övningarna i vatten. Alla skolorna har haft undervisning i livräddande första hjälp, tyvärr inte i de termer det betyg de fått beskriver. För betyget Mycket Väl Godkänt skall eleven instruera i livräddande första hjälp, vilket ingen av eleverna gjort. Även målet vad gäller spänningsreglering tycks på realiseringsarenan hamnat i bakgrunden. På skola 1 har de inte haft någon form av avslappningsövningar och på skola 3 hade de haft en kort genomgång teoretiskt. Skola 2 har däremot fokuserat mer på avslappningsövningar och stress. På formuleringsarenan finns olika koder för stofforganisation där den ena kallas collection code.

⁸⁸ Myndigheten för skolutveckling, *Idrott och hälsa en samtalsguide om kunskap, arbetsätt och bedömning* (Stockholm: Liber, 2007) s 10

⁸⁹ Kursplanen för Idrott och hälsa A -

<http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/kursplan/id/3201/titleId/IDH1201%20-%20Idrott%20och%20h%E4lsa%20A> Kursplan för IDH1201 - Idrott och hälsa A: (Acc.2009-09-30)

Här mäts elevernas kunskaper med olika kunskapsprov, och det är exakt det som skett på skola 3 där olika tester tagit en stor del av undervisningen.

Resultatet jag reagerade mest över var att eleverna på realiseringsarenan inte vet varför de har fått ett visst betyg. De vet inte vilka formulerade kriterier som avses för de olika betygsstegen. Skrämmande var att sju av de nio elever som intervjuats inte ens fått möjlighet att genom undervisningen visa att de uppnått kraven för godkänt enligt de nationella styrdokumentet. Jag tänker då främst på ovan nämnda dans, livräddning, friluftsliv samt spänningsreglering. Vad är det egentligen som betygssätts? De nationella styrdokumentet på formuleringsnivån kan vara otydliga och svårtolkade, men det innebär inte att lärare kan hoppa över vissa kriterier de inte förstår eller inte vill ha i sin undervisning. Som jag skrev i min inledning har lärare ett uppdrag. Det uppdraget syftar till att följa de mål och kriterier som finns för olika ämnen. Är de okonkreta eller otydliga är det skolans och lärarens skyldighet att förtydliga dem, men välj inte bort kriteriets kärna.

Nya kursplaner för alla ämnen och ett nytt betygssystem håller på att bearbetas. Ser man till mina resultat samt andra studiers resultat inser man att det behövs. Är det som Kroksmark skriver? Är det den lokala skolan och lärarna som inte förstår det målrationala systemet och därför uppstår det problem huruvida elever har uppnått kunskapsmålen vid bedömning och betygssättning?⁹⁰ Eller är det så att målen är formulerade på ett sådant sätt som gör att det är omöjligt att förstå innebörden av dem och att omsätta dem i praktisk undervisning? Dessa kursplaner har funnits sen 1994, och fortfarande finns tydliga brister i systemet. Vari ligger egentligen problemet? Annerstedt ställer sig frågan huruvida målstyrning är bra.⁹¹ Lärarna blir ansvariga för sin undervisning och frågan är hur väl det har slagit ut? En intressant studie skulle vara att intervjua idrottslärare för att se vad de verkligen grundar sin betygssättning på.

Tholins studie visade att betyg sattes på faktorer såsom närvaro och ambition. Närvaro är således en viktig aspekt inom Idrott och hälsa eftersom en stor del av undervisningen sker

⁹⁰ Tomas Kroksmark, "En tankes fall i praktiken – då den målrationala styrningen möter skolan", *Att bedöma eller döma – tio artiklar om bedömning och betygssättning* (Stockholm: Liber, 2002)

⁹¹ Claes Annerstedt, *Att (lära sig) vara lärare i idrott och hälsa* (Göteborg: Multicare, 2007) s 98-100

genom praktiska moment. Däremot innebär det inte att närvaron är något som skall betygsättas, men det är en förutsättning för att kunna sätta ett betyg.⁹²

Grönlund menar att problemet med dagens kursplan i Idrott och hälsa A är det tolkningsutrymme som ges. Detta tolkningsutrymme anser jag utifrån min studie vara för stort då det uppenbarligen resulterar i att elever bedöms på olika grunder och skolan därför inte kan garantera en likvärdig bedömning.⁹³ Hur kan man på formuleringsnivå tolka ”lära sig olika danser” till att aldrig inkludera dans i undervisningen på realiseringsnivå? Jag anser också att mina resultat styrker min tes om för stort tolkningsutrymme. Eleverna har inte nått upp till de krav deras betyg avser.

Jag anser som Linde att kraven på lärarna innebär ett krav på deras professionalism, det vill säga att kunna välja ett lämpligt lektionsinnehåll oavsett ämne.⁹⁴ Detta innehåll skall följaktligen utgå från de nationella kunskapsmål som finns angivna, om än lokalt tolkade. Även om det är olika krafter som verkar i verkligheten såsom bland annat traditioner och rutiner måste lärarna se utöver det och ta till sig nya direktiv och krav och sedan integrera dem i undervisningen.

Mina resultat visade att formuleringsarenan och realiseringsarenan kan vara långt ifrån varandra när det borde vara det omvända. Eleverna visste inte i den realiserade undervisningen vad som låg till grund för bedömning. Det är av stor vikt att formuleringsarenan och realiseringsarenan möts för att uppnå en god undervisning. Endast där kan en likvärdig bedömning uppstå. Även om idrottsläraren i början av en kurs presenterar de formulerade kursmålen verkar det inte vara tillräckligt för elevernas förståelse. Det krävs mer. Detta visar både Larssons och Redelius undersökning⁹⁵ samt Schmidts och Wahlbergs

⁹² Jörgen Tholin, *Att kunna klara sig i okänd natur- en studie av betyg och betygskriterier – historiska betingelser och implementering av ett nytt system* (diss. Borås: 2006)

⁹³ Jens Grönlund, *Måste jag spela basket? Att arbeta med lokala kursplaner, lektionsplaneringar, betyg och bedömning i ämnet idrott och hälsa* (Stockholm: Gymnastik och Idrottshögskolan 3:2007)

⁹⁴ Skolverket och Göran Linde, *Mål och kunskapsformer i gymnasieskolans kursplaner*, (Skolverket intern rapport: 2004)

⁹⁵ Håkan Larsson och Karin Redelius, “Swedish Physical Education Research Questioned – Current Situation and Future Directions” i *Physical Education and Sport Pedagogy* (2008: v13: 4)

undersökning⁹⁶. I den första undersökningen kunde varken läraren eller eleverna beskriva ämnets egentliga syfte med undervisningen. Skall elever bedömas och betygsättas borde det vara viktigt att både elever och lärare vet vad som är ämnets avsikt. På Thorildsplans gymnasium där Schmidts och Wahlbergs undersökning ägde rum visste eleverna om att det fanns en målsättning med lektionen, men inte vad den målsättningen bestod av. Detta visar på att man som lärare måste vara än mer tydlig. Vad ska eleverna egentligen lära sig? Hur skall eleverna lära sig? Som lärare måste vi försöka finna en undervisningsmetod där målen blir tydliga både för lärare såsom elever. En elev skall kunna fråga på vilken nivå denne befinner sig och hur eleven i sådant fall skall kunna ta sig till en annan nivå.

En intressant vinkel på denna studie hade varit att undersöka hur skolornas ramfaktorer spelar in. Är de avgörande för en fungerande idrottsundervisning? Jag skulle vilja svara både ja och nej. Således spelar det in att skolorna inte har en idrottshall som var fallet för en av mina utvalda friskolor. Är det däremot avgörande? Idag finns skolor utspridd på många ställen och precis som många skolor gör, går det att hyra in sig i andra skolors idrottshallar. Samtidigt anser jag att när kommunerna ger godkänt till att starta nya skolor borde de ta ansvar för att det kan uppstå problem, speciellt inom ämnet Idrott och hälsa. En ny skola flyttar ofta in i gamla lokaler och där finns ofta inte en idrottshall. I sådant fall är det upp till kommunerna att säga nej till friskolor som inte kommer få tillgång till idrottsundervisning i idrottshall. Å ena sidan fungerar friskolor som ett företag som etablerar sig i en kommun, å andra sidan nyttjar de kommunernas resurser, vilket leder till mindre idrottstid för de kommunala skolorna som blir tvungna att dela tid med andra skolor. Vilka är det som förlorar på detta? Jo, det är eleverna. Vad jag vill påvisa är alltså att jag inte anser att ramfaktorerna är avgörande för en fungerande undervisning, men följaktligen påverkar det. Även Lundvall och Meckbach kommer till liknande resultat i sin studie kring ämnet idrott och hälsa i grundskolan.⁹⁷

De elever jag intervjuade går i årskurs tre på gymnasiet. Jag valde denna årskurs av den anledningen att jag skulle vara säker på att alla avslutat kursen Idrott och hälsa A. Av egen erfarenhet vet jag att det är vanligt att förlägga Idrott och hälsa A – kursen på två läsår istället

⁹⁶ Mikael Schmidt och Johan Wahlberg, *Fattar du! Om mål och kommunikation inom idrott och hälsa på gymnasieskolan* (Stockholm: Gymnastik och Idrottshögskolan 2:2008)

⁹⁷ Lundvall, S. & Meckbach, J.. ”Mind the Gap – Physical Education and Health and the Frame Factor Theory as a Tool for Analysing Educational Settings” i *Physical Education and Sport Pedagogy*. (2008; 4) s 345 -364

för ett. Eleverna i min studie hade däremot alla läst kursen under endast ett läsår, alltså under årskurs ett. Detta kan följaktligen ha påverkat deras svar, eftersom de haft längre tid att glömma än vad som från början var tanken.

5. Metodkritik

Jag valde att använda kvalitativa intervjuer som metod i min studie. Jag anser att det var ett bra val för att få en direkt koppling till mitt syfte jämfört med kvantitativa undersökningar. Däremot kan det ha varit en brist att endast ha telefonintervjuer med eleverna från de tre skolorna. All icke verbal kommunikation försvann såsom kroppsspråk och mimik.

Det hade kanske också varit bättre att fråga skolorna hur länge eleverna läste Idrott och hälsa A., om det var under ett eller två läsår. I sådant fall hade man kunnat välja endast de elever som precis avslutat kursen. Jag inser att det är svårt för eleverna att minnas hela sin undervisning i idrott och hälsa.

Det finns olika utföranden av intervjuer. Jag valde att använda mig av strukturerade intervjuer där mina frågor var förbestämda och likadant ställda till alla eleverna jag intervjuade. Jag hade också kunnat använda mig av semi- strukturerade intervjuer där endast ämnets undervisning varit min utgångspunkt och frågor formulerats efterhand.

Lindes analysmodell går att applicera på många olika arenor. Intressant hade kanske varit att ta del av skolornas lokala kursplaner för att nå ytterligare en dimension i förhållande till den beskrivna undervisningen och de nationella styrdokument. Jag valde att helt bortse från transformeringsarenan i denna studie. Jag har heller inte tagit hänsyn till olika faktorer som kan påverka en lärares undervisning, exempelvis läromedel, erfarenheter och rutiner som alla verkar på realiseringsarenan.

Avslutningsvis vill jag nämna att ett ämne som är starkt avgränsat och inramat har tydligare gränser för vad som är giltigt stoff än ett ämne som är svagare avgränsat och inramat. I det svagare ämnet lämnas än mer utrymme för skilda tolkningar än mot ett starkare där den formulerade läroplanen styr starkare. Man kan fråga sig hur detta påverkar ämnet Idrott och hälsa som kanske bör betraktas som ett svagt avgränsat och inramat ämne? Det kan ha haft en avgörande roll i lärarnas undervisning och elevernas uppfattning om undervisningen, med tanke på lärares skilda tolkningar av samma läroplan.

Käll- och litteraturförteckning

Annerstedt Claes, *Att (lära sig) vara lärare i idrott och hälsa* (Göteborg: Multicare, 2007)

Bengtström Agneta "Idrott och prestation" i *Idrottsdidaktisk reflektion*, Claes Annerstedt red (Varberg: Multicare, 1995)

Bernstein Basil, "On Classification and Framing of Educational Knowledge" i *Knowledge and Control: New Directions for Sociology of Education* (London: Collier McMillan, 1971)

Björklund Maria och Ulf Paulsson, *Seminarieboken –att skriva, presentera och opponera*, (Lund: Studentlitteratur, 2003)

Kroksmark, Tomas, 'En tankes fall i praktiken - då den målrationala styrningen möter skolan', *Att bedöma eller döma : tio artiklar om bedömning och betygssättning*, s. 57-76 (Stockholm: Liber, 2002)

Larsson Håkan och Karin Redelius, "Swedish Physical Education Research Questioned – Current Situation and Future Directions" i *Physical Education and Sport Pedagogy* (2008: v13: 4)

Linde, Göran, *On curriculum transformation: explaining selection of content in teaching*, HLS (Högsk. för lärarutbildning), Diss. (Uppsala : Univ, Stockholm, 1993)

Linde Göran, *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*, 2:a upplagan (Danmark: Studentlitteratur, 2006)

Lundvall Suzanne. & Jane Meckbach, "Mind the Gap – Physical Education and Health and the Frame Factor Theory as a Tool for Analysing Educational Settings" i *Physical Education and Sport Pedagogy*. (2008; 4)

Redelius Karin ”Betygsättning i idrott och hälsa – en didaktisk utmaning med pedagogiska konsekvenser”, Håkan Larsson och Jane Meckbach (red), *Idrottsdidaktiska utmaningar*, (Spanien: Liber, 2007)

Tholin Jörgen, *Att kunna klara sig i okänd natur- en studie av betyg och betygskriterier – historiska betingelser och implementering av ett nytt system* (diss. Borås: 2006)

Rapporter:

Grönlund Jens, *Måste jag spela basket? Att arbeta med lokala kursplaner, lektionsplaneringar, betyg och bedömning i ämnet idrott och hälsa* (Stockholm: Gymnastik och Idrottshögskolan 3:2007)

Schmidt Mikael och Johan Wahlberg, *Fattar du! Om mål och kommunikation inom idrott och hälsa på gymnasieskolan* (Stockholm: Gymnastik och Idrottshögskolan 2:2008)

Skolverket, *Nationella kvalitetsgranskningar 2001 – 2002, betygssättningen i fristående skolor* (Örebro: 2002)

Skolverket *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 Huvudrapport – bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd.* (rapport 253:2004)

Skolverket och Göran Linde, *Mål och kunskapsformer i gymnasieskolans kursplaner*, (Skolverket intern rapport: 2004)

Skolverket, *Varför ser kursplanerna ut som de gör?* (db grafiska: 2005)

Skolverket, *Likvärdig betygssättning i gymnasieskolan? En analys av sambandet mellan nationella prov och kursbetyg* (Skolverket: Stockholm 2009)

Skolverket och Örebro universitet, projektledare Charli Eriksson med flera, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor - en utvärdering av läget hösten 2002*, (Örebro: 2003)

Elektroniska källor:

Skolverket – *sökord fristående skolor*, <http://www.skolverket.se/sb/d/2112> (Acc. 2009-09-30)

Skolverket – *skola 2011*, <http://www.skolverket.se/sb/d/2574> (Acc. 2009-11-02)

Skolverket – *Kursplan för Idrott och hälsa A*

<http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/kursplan/id/3201/titleId/IDH1201%20-%20Idrott%20och%20h%E4lsa%20A> Kursplan för IDH1201 - Idrott och hälsa A: (Acc.2009-10-10)

Muntliga källor:

Respondent A (2009-10-13)

Respondent B (2009-10-13)

Respondent C (2009-10-13)

Respondent D (2009-10-14)

Respondent E (2009-10-14)

Respondent F (2009-10-14)

Respondent G (2009-10-20)

Respondent H (2009-10-20)

Respondent I (2009-10-20)

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar:

Det övergripande syftet med studien har varit att utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv undersöka innehållet i idrottsundervisningen i ämnet Idrott och hälsa A på tre friskolor med utgångspunkt i elevintervjuer. Vidare har ett syfte varit att fördjupa kunskapen om hur eleverna uppfattar utgångspunkterna för lärarnas betygsbedömning. Syftet har lett till följande frågeställningar:

- Hur beskriver eleverna innehållet i undervisningen för idrott och hälsa utifrån kursmålen för idrott och hälsa A?
- Hur uppfattar eleverna att de blir informerade om kunskapskrav och betygsbedömning i relation till kursen Idrott och hälsa A?

Vilka sökord har du använt?

"swedish", "physical education", "research" var för sig och kombinerat. Betyg, bedömning, friskolor var för sig.

Var har du sökt?

ERICs databas och skolverkets hemsida www.skolverket.se, GIH:s bibliotekskatalog

Sökningar som gav relevant resultat

ERIC: eric.ed.gov/ swedish, physical education research

GIH:s bibliotekskatalog

www.skolverket.se: friskolor, bedömning och betyg var för sig

Kommentarer

Då jag innan studiens början läst en kurs vid namn "Lärande och utvärdering" hade jag redan mycket användbar litteratur ifrån litteraturlistor och referenslistor för den litteratur som ingick i kursen.

Bilaga 2

Kursplan för IDH1201 - Idrott och hälsa A

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- ha kunskap om och erfarenhet av hur olika faktorer påverkar människors hälsa samt kunna diskutera sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö ur såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv
- ha förmåga att värdera olika fysiska aktiviteters betydelse för hälsa och välbefinnande
- kunna planera, genomföra och utvärdera ett personligt anpassat program för träning eller andra hälsofrämjande åtgärder
- ha kunskap om hur den egna kroppen fungerar i arbete och vila
- ha kunskaper i vanliga rörelseaktiviteter och ha fördjupat sig i några självvalda aktiviteter
- ha kunskap om samt ha genomfört och upplevt olika former av friluftsliv
- kunna tillämpa några olika metoder för spänningsreglering och stresshantering
- ha utvecklat sin förmåga att kombinera rörelser till musik och vara förtrogen med några danser
- kunna tillämpa ergonomiska kunskaper i olika arbetsmiljösammanhang
- ha kunskap om och kunna tillämpa livräddande första hjälp.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänt

Eleven genomför med viss handledning olika fysiska aktiviteter samt redogör för deras betydelse för hälsa och välbefinnande.

Eleven ger exempel på kostens betydelse för hälsan.

Eleven deltar i någon form av friluftsliv och använder sina kunskaper om friluftslivets olika former.

Eleven ger exempel på konkreta situationer för spänningsreglering, samt utför några olika rytmiska rörelser.

Eleven ger exempel på olika arbetsmiljöer och sätter dessa i samband med hälsa.

Eleven utför med visst stöd livräddande första hjälp.

Kriterier för betyget Väl godkänt

Eleven genomför olika fysiska aktiviteter, bedömer deras betydelse för hälsa och välbefinnande och resonerar i förhållande till detta om sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö.

Eleven tillämpar och utvecklar med viss handledning eget hälsoarbete i några självvalda fysiska aktiviteter.

Eleven tillämpar spänningsreglering, rörelse och rytm till musik, i några självvalda fysiska aktiviteter.

Eleven bedömer ergonomisk anpassning av olika arbetsmiljöer.

Eleven genomför på egen hand livräddande första hjälp i en fingerad situation.

för betyget Mycket väl godkänt

Eleven utvecklar färdigheter och metoder i ett flertal aktivitetsformer och bedömer deras hälsoeffekter.

Eleven diskuterar samband mellan livsstil, livsmiljö och hälsa, samt drar slutsatser om begreppet livskvalitet med utgångspunkt från dessa samband.

Eleven planerar och genomför friluftsliv i nya miljöer och finner lösningar på oförutsedda situationer.

Eleven instruerar i livräddande första hjälp.

Bilaga 3

Intervjufrågor

1. Vad har varit det dominerande i undervisningen?
2. Har ni fått planera, genomföra och utvärdera ett personligt anpassat träningsprogram?
3. Har ni fått lära er några olika danser?
4. Har ni genomfört livräddning i en simhall?
5. Har ni med läraren diskuterat och fokuserat på samband mellan hälsa, träning och livsstil?
6. Har ni genomfört olika former av friluftsliv, i sådant fall vilka?
7. Har ni fått lära er olika typer av spänningsreglering (avslappning) och stress?
8. Har ni haft undervisning om hur olika arbetsmiljöer påverkar kroppen?
9. Är det något som saknats i undervisningen?
10. Har läraren gått igenom kursmålen och betygskriterier för Idrott och hälsa A?
11. Vad fick du för betyg? Vet du på vilka grunder du fick ditt betyg?

